

ساتیاکی (Satyaki)
اسطوره ای آشنا در
فرهنگ آسیای جنوب شرقی

اعظم رضائی انزهائی

آبان ۱۴۰۲

اسطوره/Myth در فرهنگ لغات مختلف با مترادف هایی همچون افسانه، داستان، قصه، حکایت، سخن پریشان و بیهوده و درنهایت قصه های بازمانده از دوران باستان دربارهٔ خدایان، قهرمانان آمده است. از سوی دیگر در باور عامه و برخی از فرهنگ ها، اسطوره به آنچه خیالی و غیرواقعی است و جنبه ای صرفاً افسانه‌ای دارد اطلاق می گردد.

فَرهنگ یک مفهوم گسترده شامل باور، ارزش، رفتار، دانش، هنر، قوانین، آداب و رسوم اجتماعی و ... است که مطابق ارزش های اجتماعی و هنجارهای موجود در جوامع بشری مطرح شده است. فرهنگ از راه آموزش، به نسل بعدی منتقل می شود، لازم به ذکر است که هر نقطه و هر جا فرهنگ مخصوص خود را داراست و شما نمی توانید آن را انکار نمائید.

نقطه اشتراک میان این دو بحث (فرهنگ و اسطوره) آن است که اسطوره ها در نتیجه باورها، فرهنگ ها و هزاران عامل دیگر که از نوع تفکر مردمان نشأت می گرفت، به وجود آمده اند. دراصل اسطوره ها با فرهنگ درهم تنیده شده و این بافته خود بخش جدایی ناپذیری از صنعت توریسم و گردشگری را ایجاد نموده است. این متن که به مناسبت روز فرهنگ عمومی (چهاردهم آبان ماه) تهیه گردیده با تکیه به نقش یکی از قهرمانان اسطوره ای کشور اندونزی (جزایر بالی و جاوه) که درمیان آثار موزه آشپزخانه سلطنتی به نمایش درآمده، به اسطوره ای از این سرزمین و تاحدودی آداب و رسوم و فرهنگ مرتبط با آن اشاره می نماید.

ساتیایکی/Satyaki

ساتیایکی نامی پسرانه با اصالت هندی است. این نام دارای معانی متعددی است، اما در زبان اندونزیایی اشاره به جنگجوی قدرتمند و متحد با کریشنا/Krishna و شاگرد آرجونا/Arjuna دارد. در برخی متون از او هم چنین به عنوان یک پزشک آیورودا یادگردیده. تصویر ساتیایکی را می توان به صورت نقش کامل حکاکی شده در سینی فلزی (ساخت کشور اندونزی) درمیان آثار چیدمان شده در سالن اصلی موزه آشپزخانه سلطنتی دید. معمولاً تصویر او را با مشخصاتی همچون: چشم کوچک، بینی بلند و نوک تیز، سبیل تزئینی مشکی، موهای مشکی باز و مجعد، قفسه سینه و پاهای برهنه (دارای آویز نواری بلند/گردنبد)، به همراه استفاده از پوشش (لباس) سنتی با سریند طلایی تاج مانند و تزئین طلایی متصل به پشت موها درکنار استفاده از گردنبد گل مثلثی، بازوبند، مچ بند و انگشتر می توان مشاهده نمود.^۳ یویودهانا/Yuyudhāna (به زبان سانسکریت) یا همان ساتیایکی به گفته

^۱ - پادشاه دوارواتی/Dvaravati (پادشاهی باستانی مون/گروه قومی اصلی در میانمار و یک گروه قومی کوچک در تایلند، از قرن ۷ الی ۱۱ میلادی در منطقه ای حکومت می کردند که اکنون به عنوان مرکز تایلند شناخته می شود.) یکی از شخصیت های مهم در مهابهاراتا و به عنوان خدای متعال/خدای محافظت، شفقت، لطافت و عشق و از محبوب ترین آنها درمیان خدایان هندو محسوب می گردد.

^۲ - به عنوان یک کماندار بسیار ماهر و جنگجوی دلاور از قهرمانان اصلی حماسه هندو مهابهاراتا به شمار می رود.

^۳ - <https://uncannyartist.com/products/indonesian-wayang-kulit-shadow-puppet-of-satyaki>

پوراناً/Puranas، شاهزاده ای از سلسله یادوا/Yadava متعلق به طایفه وریشنی/Vrishni clan و پسر ساتیاکا/Satyaka و نوه سینی/Sini بود. در افسانه ها آمده است که ساتیاکی بزرگ شد تا به یک جنگجوی بسیار قدرتمند و جسور تبدیل گردد. همچنین می گویند او بسیار خوش ترکیب، برخوردار از مهارت های جنگی خاص به ویژه در مبارزه با شمشیر بود. امروزه شخصیت اسطوره ای ساتیاکی (با جنسیت مذکر) علاوه بر جذابیت اسطوره ای و تاریخی خود به دلیل نقش مهم اش در اجراهای تئاتر سایه ای به خوبی به دنیا معرفی گردیده است.

تئاتر سایه ای/Shadow puppet

وایانگ یا وایانگ/Wayang نوعی نمایش و یا سرگرمی برای جامعه در قالب اجراهای تئاتر می باشد که در جزایر جاوه و بالی بسیار محبوب است، به طوری که اغلب در رسانه های اجتماعی نظیر تلویزیون، رادیو، یوتیوب و ... طرفداران زیادی آن را مشاهده می نمایند. این نوع تئاتر هنرهای مختلفی مانند موسیقی، رقص، هنرهای ادبی، هنرهای زیبا را در درون خود جای داده است. در اجرای آن گفت و گو بین شخصیت ها و بیان های روایی از مهم ترین عناصر تشکیل دهند محسوب می شوند. عملکرد اولیه این نمایش دراصل مراسمی برای ارواح اجدادی بود، اما به تدریج با تغییرات ایجاد شده به عنوان یک تربیون برای ارتباطات اجتماعی، با مضامین ارزشمندی همچون آموزش، فرهنگ، آموزه های فلسفه از یک جایگاه موثر برای انتقال پیام ها، اطلاعات و درس هایی برای عموم برخوردار گردید. برخی از مهم ترین و محبوب ترین انواع سنتی این نوع تئاتر به صورت بازی عروسک خیمه شب بازی سایه ای (تئاتر سایه ای یا عروسک گردانی سایه ای) در فرهنگ جاوه ای، اندونزی اجرا می شود. این نوع نمایش صحنه ی بازی عروسک های آن درمیان منبع نور و صفحه ای نیمه شفاف طراحی می گردد. این نمایش در بسیار از کشورها در جنوب شرقی آسیا به ویژه مالزی، تایلند و کامبوج سابقه طولانی دارد. ازسوی دیگر این هنر باستانی که اولین شواهد وجود آن به هزاره اول میلادی بازمی گردد، به عنوان یک سنت عامیانه زنده در چین، هند، ایران و نپال نیز به شمار می آید. در کشورهای نظیر مصر، ترکیه، سوریه، یونان، آلمان، فرانسه و ایالات متحده نیز کاملاً شناخته شده است. برخی از کارشناسان معتقدند که این نوع تئاتر پیش درآمدی برای صنعت سینما محسوب می شود. مخاطبان آن طیف وسیعی از کودکان تا بزرگسالان را در خود جای می دهد. در محبوب ترین مدل های این نمایش، به دلیل بهره مندی از سایه های بیشتر و مناسب تر معمولاً زمان اجرا شب انتخاب می گردد. در این تئاتر از دیوار یا صفحه نمایش نازک و نیمه شفاف (عمدتاً پارچه)، منبع نوری مناسب (سنتی یا مدرن)، عروسک های رنگی با حضور عروسک گردان های/Dalangs بسیار ماهر (که به خودی خود به عنوان

^۴ - پورانها یا پورانها دراصل مجموعه ای از مهم ترین متون مقدس در آئین هندو، آئین جین و بوداگرایی هستند که در آن به سرگذشت کیهان و جهان از آفرینش یا ویرانی، تبارنامه شاهان، پهلوانان، حکیمان، خدایان و دیوان، توضیحاتی درباره جهان بینی، فلسفه و اندیشه هندو اشاره گردیده است. این متون را به ویسیه، روایت کننده مهابهاراتا، نسبت می دهند.

^۵ - خاستگاه سلسله یادوا و اصل و نسب آنها به کشور هند باز می گردد، به طور که امروزه ۲۰٪ از جمعیت هند و بیش از ۳٪ از جمعیت جهان را تشکیل می دهند و به عنوان بزرگترین نژاد در تاریخ کل دنیا از آنها یاد می شود، تا جایی که حتی در مورد آنها گفته شده صرفاً یک جامعه نیستند، بلکه خود یک ملت به حساب می آیند.

^۶ - وریشنی ها طایفه ای باستانی هندی ودایی بودند.

فردی دانا، هنرمند و روحانی که قادر به زنده کردن داستان های معنوی در حماسه های مذهبی می باشد، بسیار مورد احترام افراد جامعه اند.) و گروه موسیقی سنتی (ارکستر گملان/Gamelan orchestra) با سازهای کوبه ای استفاده می گردد.

شخصیت های نمایش وایانگ از چندین گروه داستان و موضوع اقتباس می گردند. محبوب ترین و باستانی ترین آنها وایانگ پوروا/wayang purwa است که داستان و شخصیت های آن از حماسه های هندی رامایانا/Ramayana و مهابهاراتا گرفته شده اند که در دوران پادشاهی باستانی آنها به وقوع پیوسته است. گروه دیگری از شخصیت های آن به داستان ها و اسطوره های جاوه ای بازمی گردند. بسته به نوع تکنیک مورد استفاده در اجرای نمایش و نوع عروسک ها (اجرا کننده ها) نام های متفاوتی به این نوع تئاتر اطلاق می شود، برای نمونه می توان به موارد زیر اشاره نمود:

- وایانگ کولیت/Wayang kulit (این نوع اجرا از شناخته ترین وایانگ اندونزیایی است، که تکنیک آن براساس سایه - نور و عروسک هایی از جنس چرم گاو نر متصل به دسته هایی از جنس بامبو می باشد).
- وایانگ ونگ/Wayang wong (نمایشی که در آن بازیگران به جای عروسک در صحنه نقش آفرینی می کنند).
- وایانگ توپنگ/Wayang topeng (نقش آفرینی بازیگران به جای عروسک ها در مکان های عمومی و برای عامه مردم)
- وایانگ گولک/Wayang golek (با استفاده از عروسک های سه بُعدی ساخته شده از چوب اجرا برگزار می شود).
- وایانگ کلیتیک/Wayang klitik (در نمایش از عروسک های مسطح یا یک بُعدی ساخته شده از چوب استفاده می گردد).
- وایانگ بیبر/Wayang beber (اجرای نمایش بر نقاشی طوماری از داستان های مرسوم آنان تکیه دارد).
- وایانگ گدوک/Wayang Gedog (شبیه به وایانگ ونگ می باشد، با این تفاوت که بازیگران از ماسک استفاده می کنند).
- ...

در انتها می توان افزود که، یونسکو در ۷ نوامبر ۲۰۰۳ وایانگ کولیت/wayang kulit (نوعی از وایانگ های اندونزیایی) را به عنوان شاهکارهای شفاهی و ناملموس میراث بشری ثبت نمود.

^۷ - گاملان، اصطلاحی برای یک گروه موسیقی سنتی مربوط به مراسم رسمی و آیینی در اندونزی است که معمولاً توسط یک درامر رهبری می شود. این نوع موسیقی سنتی در جاوه و بالی نیز جزو نمادهای فرهنگی اندونزیایی به شمار می رود. معمولاً اساس کار آنها بر پایه صدا یا آواز خوانی با همراهی مجموعه سازهایی نظیر: متالوفون/Metallophone، طبل یا کندنگ/The drum (kendang)، زیلوفون/Xylophone، فلوت های بامبو/The bamboo flute (suling)، رباب/Rebab استوار است.

- شی (سینی فلزی) به نمایش درآمده در سالن موزه آشپزخانه سلطنتی

- <https://abadis.ir/entofa/shadow-puppet/>
- <https://arasbaran.org/news.cfm?id=2399>
- <https://article.tebyan.net>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Satyaki>
- https://hamariweb.com/names/hindu/hindi/boy/indonesian/satyaki-meaning_34791
- <https://indian-mythology-dictionary.com/s/satyaki/>
- <https://kriyanusantara.com/news/introduction-to-the-types-of-wayang>
- <https://uncannyartist.com/products/indonesian-wayang-kulit-shadow-puppet-of-satyaki#productTabs>
- <https://vaniquotes.org/wiki/Satyaki>
- <https://vista.ir/w/a/16/ezkdt>
- <https://www.bates.edu/music/gamelan-orchestra/>
- <https://www.britannica.com/art/stringed-instrument/The-music-of-stringed-instruments#ref95374>
- <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Wayang>
- <https://www.quora.com/Who-was-Satyaki-in-Mahabharata-How-was-he-related-to-Arjuna-and-Krishna>
- <https://www.roots.gov.sg/Collection-Landing/listing/1078615>
- <https://www.wisdomlib.org/definition/satyaki>